

Yaşam Becerileri Eğitimi

Kavram, Beceri, Gelişim ve Uygulama

Editör: Doç. Dr. Yavuz BOLAT

Editör: Doç. Dr. Yavuz BOLAT

YAŞAM BECERİLERİ EĞİTİMİ
Kavram, Beceri, Gelişim ve Uygulama

ISBN 978-625-7582-46-9

DOI 10.14527/9786257582469

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ağustos 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33
Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

1960'ların sonlarından itibaren literatürde yerini almaya başlayan yaşam becerileri kavramı geçen zaman içerisinde farklı alanları içeren oldukça fazla çalışmaya konu olmakla birlikte sanat, spor ve teknolojik alanlarla yeni araştırmalara zemin hazırlamıştır. Bilgi üretiminin yanında tüketiminin de hızla arttığı, teknolojinin günlük yaşamı hızla dizayn ettiği bir çağın değiştirdiği ve geliştirdiği bir yaşam alanında bireylerin sahip olması gereken beceri, yetenek, yetkinlik ve yeterlikler gün geçtikçe çeşitlenirken bunların sayısı bir o kadar da artmaktadır. Bu baş döndürücü süreç yaşam becerilerini toplumsal, sosyal ve mesleki hayatta öne çıkarmaktadır. Yaşam becerilerinin öneminin farkındalığının oluşturulması çalışmaları da artan sayıda çalışmaya konu olurken bireyin bağımsız bir yetişkin yaşamına sahip olması için, uygun yaşam becerilerine sahip olması gerekliliği eğitim sistemleri tarafından fark edilmeye başlanmıştır. Bu farkındalıkla toplumlar eğitim sistemleri içerisinde farklı kademelerde yaşam becerilerini öğretim faaliyetleri yardımıyla toplumun fertleri nezdinde geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Bu kitap sağlıklı bir bireyde yer alması gereken yaşam becerileri üzerine odaklanmaktadır. Yaşam becerilerinin kavramsal boyutlandırmasıyla başlayan bu bilimsel kitapta; *problem çözme becerileri, yaratıcı düşünme becerileri, eleştirel düşünme becerileri, karar verme becerileri, öz farkındalık becerileri, duygularla ve stresle başa çıkma becerileri, iletişim becerileri, empati kurma becerileri, dijital yaşam becerileri ile 21. yüzyıl yaşam becerilerine yer verilmektedir.* İlgili yaşam becerileri kavram, beceri, gelişim ve örnek uygulamalar bağlamında okuyuculara sunulmaktadır. Eğiticiler, okul liderleri, farklı branşlardan öğretmenler ve öğretmen adayları, çocuk gelişim uzmanları, psikolojik danışmanlar, lisansüstü öğrenime devam edenler, kişisel gelişime önem verenler, aileler, sporcular, sanatçılar, çeşitli meslek kollarında çalışan bireyler ve bu konuyu önemli bulan okuyucular gibi toplumun her kesiminde yer alan bireyler için yaşam becerileri eğitimi konusunda faydalı olacağına inandığımız bu kitapta alanında uzman on iki bilim insanının emeği bulunmaktadır. Eserin oluşturulmasında emeği geçen ve bölüm yazarlığı yapan akademisyen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Editör

Doç. Dr. Yavuz BOLAT

ORCID No: 0000-0002-2398-9208

Ağustos 2021

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Yavuz BOLAT

1. Bölüm: Yaşam Becerilerinin Kavramsal Boyutu

Doç. Dr. Yavuz BOLAT – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2398-9208

2. Bölüm: Problem Çözme Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet BAŞ - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9309-8702

3. Bölüm: Yaratıcı Düşünme Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Cennet GÖLOĞLU DEMİR -

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8770-6107

4. Bölüm: Eleştirel Düşünme Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Engin DEMİR - Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6280-5467

5. Bölüm: Karar Verme Becerileri

Dr. Öğr. Gör. Celalettin KORKMAZ -

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7249-1070

6. Bölüm: Öz Farkındalık Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BOZAK - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5275-0514

7. Bölüm: Duygularla ve Stresle Başa Çıkma Becerileri

Öğr. Gör. Cemile ONAT KÖROĞLU - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9674-4076

Dr. Öğr. Üyesi Burcu AVCIBAY VURGEÇ - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2467-5101

8. Bölüm: İletişim Becerileri

Arş. Gör. Dr. Mustafa KÖROĞLU - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4701-8120

9. Bölüm: Empati Kurma Becerileri

Doç. Dr. Mahmut GÜLLE - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9967-0703

10. Bölüm: Dijital Yaşam Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BALAMAN - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2175-0778

11. Bölüm: 21. Yüzyıl Yaşam Becerileri

Doç. Dr. Okan SARIGÖZ - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1616-9789

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM YAŞAM BECERİLERİNİN KAVRAMSAL BOYUTU

Giriş.....	2
Beceri Kavramı.....	4
Yaşam Becerisi Nedir?	5
Yaşam Becerilerinin Özellikleri.....	6
Yaşam Becerileri Sınıflandırılması.....	9
Yaşam Becerileri Eğitiminin Önemi.....	10
Yaşam Becerileri Öğretimi Temel Adımları.....	12
Yaşam Becerileri Eğitiminde Kullanılan Bazı Öğretim Yöntemleri.....	15
Sonuç ve Değerlendirme	16
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

Giriş.....	22
Problem Nedir?.....	24
Problem Çözme Nedir?	26
Problem Çözme Becerilerinin Kapsamı ve Faydaları.....	29
Problem Çözmenin Bilişsel Boyutu	32
Problem Çözme Strateji ve Yaklaşımları	35
Problem Çözme Becerileri	46
Problem Çözme Adımları	47
Problem Çözme Metodolojisi.....	49
Örnek Problem Çözme Etkinliği	51
Sonuç ve Değerlendirme	53
Örnek Uygulama	55
Kaynakça.....	60

3. BÖLÜM YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİ

Giriş.....	68
Yaratıcılık Nedir?.....	69
Yaratıcı Bireyin Özellikleri.....	72
Yaratıcı Pedagoji	76
Yaratıcılığı Destekleyen Öğrenme Ortamları.....	80
Yaratıcılığı Geliştiren Davranışlar	81
Yaratıcılık ve Aile	85
Yaratıcılığın Önündeki Engeller	86
Sonuç ve Değerlendirme	89
Yaratıcı Düşünme Alışkanlığı Geliştirmek İçin Yapılabilecek Etkinlikler	89
Kaynakça.....	92

4. BÖLÜM ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİ

Giriş.....	96
Eleştirel Düşünme Nedir?	96
Eleştirel Düşünmeye Tarihsel Bakış.....	100
Eleştirel Düşünmenin Özellikleri ve Önemi	102
Eleştirel Düşünme Becerileri	106
Eleştirel Düşünme Öğretimi ve Eğilimi	109
Eleştirel Düşünmeye Yönelik Önyargılar ve Engeller.....	112
Sonuç ve Değerlendirme	114
Eleştirel Düşünme Etkinlikleri	116
Kaynakça.....	121

5. BÖLÜM KARAR VERME BECERİLERİ

Giriş.....	126
Karar	127
Karar Verme.....	128
Rasyonel Karar Verme	130
Risk Altında ve Belirsizlik Durumunda Karar Verme	131
Natüralist (Tabiata Uygun) Karar Verme.....	133
Mantıksal Karar Verme	133

Etkili Karar Verme	134
Veriye Dayalı Etkili Karar Verme	135
Proje Yönetiminde Etkili Karar Verme	137
Karar Verme Sorunlarının Üstesinden Gelme	138
Karar Türleri.....	140
Operasyonel ve Stratejik Kararlar	140
Karar Verme Sürecine Katılan Kişi Sayısı	141
Yönetim Kademesine Göre Karar Verme	143
Yönetim Hiyerarşisi ve Karar Verme Seviyesi Arasındaki İlişki	144
Karar Verme Süreci	145
Karar Verme Sürecinde İzlenmesi Gereken Adımlar	146
Alternatiflerin Geliştirilmesi ve Seçimi.....	147
Seçilmiş Kararın Uygulanması ve Sonucun Değerlendirilmesi.....	148
Karar Verme Yöntem ve Teknikleri	149
OODA Döngüleri	149
Tanıma Temelli Karar Modeli	150
Büyüme (Grow)	151
PDSA Döngüsü	152
Bağlamın Haritasını Çıkarma (SWOT ve PEST)	153
TELOS.....	153
Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP)	154
Eisenhower Matrisi	155
Grupla Karar Verme Yöntem ve Teknikleri	156
Nominal Grup Tekniği	156
DELPHİ Yöntemi	157
Uzlaşmaya Dayalı Karar Verme Modeli (CODM)	157
Beyin Fırtınası	158
Karar Destek Teknikleri	160
Karar Verme Liderliği.....	162
21. Yüzyılda Karar Verme Yeterlikleri	164
Sonuç ve Değerlendirme	166
Kaynakça.....	170

6. BÖLÜM

ÖZ FARKINDALIK BECERİLERİ

Yaşam Becerileri Açısından Öz Farkındalık	174
Giriş.....	175
Öz Farkındalık Kavramı	176
Benlik Kavramı.....	176
Benlik Şemaları ve Benlik Organizasyonu.....	178
Öz Saygı.....	187
Öz Farkındalık.....	189
Yaşam Becerileri ve Öz Farkındalık.....	194
Yaşam Becerileri Açısından Öz Farkındalığın Önemi	194
Meslek Yaşamında Öz Farkındalığı Olumlu Yönde Etkileyebilecek	
Etkinlikler.....	196
Mentorluk	196
Tersine Mentorluk.....	199
Meslektaş Gözlemi.....	201
Sonuç ve Değerlendirme	202
Kaynakça.....	205

7. BÖLÜM

DUYGULARLA VE STRESLE BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ

Giriş.....	212
Duygu Kavramının Tanımı.....	212
Duyguların Özellikleri.....	212
Duyguların Sınıflandırılması	213
Birincil Duygular	213
İkincil Duygular	214
Duyguların İşlevleri	216
Duygunun Kişisel/İçsel İşlevleri.....	216
Duygunun Kişilerarası İşlevleri.....	216
Duygunun Sosyal ve Kültürel İşlevleri	217
Duygularla Baş Etme Becerileri	218
Stres.....	219
Stresi Etkileyen Faktörler	221
Demografik Değişkenler ve Stres Düzeyleri	221
Cinsiyet.....	221
Deneyim/İstihdam Yılı.....	222
Yaş	222

Stresin Kaynakları	223
Çalışma Saatleri	223
Aşırı Rol Yükleme	223
İş Yoğunluğu	223
Personel Arasındaki İş Yükü ve Stres	224
Stresin Sonuçları	224
Stresin Fizyolojik ve Ruhsal Etkileri	225
Stres ve Bağışıklık	226
Kardiyopulmoner Sistem	226
Gastrointestinal Rahatsızlıklar	226
Stresin Ekonomik Sonuçları	227
Stresörler ve İş Performansı	227
Stresle Başa Çıkma Becerileri	228
Sonuç ve Değerlendirme	230
Kaynakça	232

8. BÖLÜM İLETİŞİM BECERİLERİ

Giriş	238
İletişimin Özellikleri	240
İletişim Süreci	241
Gönderenin bir fikri vardır	242
Fikir mesaja dönüşür	242
Mesaj bir kanal üzerinden iletilir	243
Mesaj alıcı tarafından alınır ve kodu çözülmeye çalışılır	244
Geri Bildirim	244
İletişim Modelleri	246
Doğrusal İletişim Modeli	246
Etkileşimli İletişim Modeli	247
İşlemsel İletişim Modeli	247
İletişim Türleri	248
Sözlü İletişim	248
Sözsüz İletişim	250
Sözsüz İletişimin Türleri	253
Beden Dilinin Unsurları	256
Sonuç ve Değerlendirme	258
Kaynakça	259

9. BÖLÜM EMPATİ KURMA BECERİLERİ

Giriş.....	264
Çıkarsama.....	265
Rol Oynama	265
Heyecan Yayılması Olarak Empati.....	265
Empati ve Özdeşim	266
Empati Eğitimi.....	270
Helen Riess'in Empati Tablosu "EMPATHY"	271
Eye Contact (E) – Göz Teması	271
Muscles for Facial Expression (M) – Mimiklerinizi Yansıtan Kas Grupları	271
Posture (P) – Duruş.....	271
Affect (A) – Etki.....	272
Tone of Voice (T) – Ses Tonu	272
Hearing the Whole Person (H) – Herkesi Duymak.....	272
Your Response (Y) – Cevabınız	272
Chapman'ın Beden Dili ve Empati Tanımı	273
Ahlak ve Empati	273
Ahlaki Gelişim ve Empatiye Yönelik Gelişim Süreçleri	276
Sonuç ve Değerlendirme	284
Kaynakça.....	285

10. BÖLÜM DİJİTAL YAŞAM BECERİLERİ

Giriş.....	290
Dijital Yaşam Becerileri Eğitimi	291
Dijital Okuryazarlık.....	294
Dijital Yeterlik.....	295
Mobil Etik (Mobile Etiquette / Mobicquette).....	298
Dijital Hikâyecilik	299
Dijital Zekâ	300
DQ düzeyleri	301
DQ alanları	301
Dijital İletişim Becerileri.....	302
Dijital Vatandaşlık.....	303
Dijital Kimlik	304
Sonuç ve Değerlendirme	304
Kaynakça.....	305

11. BÖLÜM

21. YÜZYIL YAŞAM BECERİLERİ

Giriş.....	310
P21 Beceriler Çerçevesi (Partnership for 21st Century Skills)	311
ATCS21 Beceriler Çerçevesi (The Assessment and Teaching of 21st Century Skills)	313
NCREL (North Central Regional Educational Laboratory) Beceriler Çerçevesi.....	314
NETS/ISTE (National Educational Technology Standards) Beceriler Çerçevesi.....	316
AACU (American Association of Colleges and Universities) Beceriler Çerçevesi	318
OECD Beceriler Çerçevesi.....	319
NRC (National Research Council) Beceriler Çerçevesi	320
Millî Eğitim Bakanlığı 21. Yüzyıl Türkiye Yeterlikleri Çerçevesi.....	321
Farklı Kurumların 21. Yüzyıl Becerileri Tasnifleri.....	323
Öğrencilerin Sahip Olması Gereken 21. Yüzyıl Becerileri.....	326
Öğrenme ve Yenilenme Becerileri	326
Yaratıcılık ve Yenilenme	327
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme	327
İletişim ve İşbirliği	327
Bilgi, Medya ve Teknoloji Beceriler	328
Bilgi Okuryazarlığı.....	328
Medya Okuryazarlığı.....	328
Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı	328
Yaşam ve Meslek Becerileri.....	329
Esneklik ve Uyum	329
Girişimcilik ve Öz-Yönelim	329
Sosyal ve Kültürlerarası Beceriler	330
Üretkenlik ve Sorumluluk.....	330
Liderlik ve Sorumluluk	330
Sonuç ve Değerlendirme	331
Kaynakça.....	332
Yazarlar Hakkında	335

1. BÖLÜM

YAŞAM BECERİLERİNİN KAVRAMSAL BOYUTU

Doç. Dr. Yavuz BOLAT - *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-2398-9208

Bölüm İçeriği

- Giriş
- Beceri Kavramı
- Yaşam Becerisi Nedir?
- Yaşam Becerilerinin Özellikleri
- Yaşam Becerilerinin Sınıflandırılması
- Yaşam Becerilerinin Önemi
- Yaşam Becerileri Öğretimi Temel Adımları
- Yaşam Becerileri Eğitiminde Kullanılan Bazı Öğretim Yöntemleri
- Sonuç ve Değerlendirme

GİRİŞ

İnsan, var olma serüveni içerisinde uyum sağlama, hayatını kolaylaştırma ve doğayla başa çıkma gibi bir dizi yaşamsal becerilerinin yanında zihinsel, duyuşsal ve sosyal becerilerini de geliştirmiştir. Bu süreç bazı becerileri geliştirirken bazı- larını yeni alanlara taşıyarak becerinin değişimine zemin hazırlamıştır. Özellikle yaşam becerileri olarak bilinen bilişsel beceriler, duygusal beceriler, kişilerarası ile- tişim becerileri ve sosyal becerilerin ön plana çıktığı görülmektedir (WHO, 1997).

1960'ların sonlarında literatürde yerini almaya başlayan yaşam becerileri art- tan zaman içerisinde ilgili literatürde farklı alanları içeren oldukça fazla çalışmaya konu olmakla birlikte sanat, spor ve teknoloji alanları aracılığıyla yeni araştırma- lara zemin hazırlamıştır (Zhou ve Ye, 2002; Wolfe ve diğerleri, 2006; Claessens ve diğerleri, 2007; Gould ve diğerleri, 2012; Hodge ve diğerleri, 2013; Subasree ve Radhakrishnan-Nair, 2014; Sreekumar, 2016; Pujar ve Patil, 2016; Giannotta ve Weichold, 2016; Pesce ve diğerleri, 2016; Chinkov ve Holt, 2016; Holt ve diğer- leri, 2017; Mutiso ve diğerleri, 2017; Bolat ve Balaman, 2017; Kurtdede-Fidan ve Aydoğdu, 2018; Cassidy ve diğerleri, 2018; Balaman ve diğerleri, 2018; Fahmie ve Luczynski, 2018; Ceylan ve Çolak, 2019; Arur ve DeJaeghere, 2019; Düz ve Aslan, 2020; Yektatalab ve diğerleri, 2020; Karademir, 2020; Yuen ve diğerleri, 2020; Ron- kainen ve diğerleri, 2020; Çoşkuner ve diğerleri, 2021, Bolat ve Korkmaz, 2021).

Bireylerin bağımsız birer yetişkin yaşamı sürdürebilmesi için, onların uygun yaşam becerilerine sahip olması gerekir (Sparrow ve diğerleri, 2005). Yaşam bece- rileri, bireyin yetişkinlik dönemi için önemli bir hazırlık aşaması olmasına rağmen genellikle eğitimde gözden kaçan bir kavramdır (Cassidy ve diğerleri, 2018). Bu durumun eğitim sistemleri tarafından farkına varılması ve bireyin kişilik, kim- lik, mesleki, sosyal ve psikolojik gelişimine katkı sağlayacak fırsatlar sunulması gerekir. Özellikle bireyin yaşamındaki kimlik kazanımı ve hayatı anlamlandırma süreçleri ergenlikte bireyin kendisini tutarlı biçimde geliştirmesinin temel bileşen- leridir (Steger, 2012). Bu tutarlı kendini geliştirme sürecine olumlu gelişim fırsat- ları sunan önemli bir mekanizma ise yaşam becerileridir. Pozitif psikolojide ortaya çıkan önemli bir kavram olan “yaşamdaki anlam” ya da “yaşamın anlamı” bireyin fiziksel ve zihinsel refahıyla bağlantılı olup literatürde önemli bir çalışma konu- su olmakla birlikte bireyin yaşamın anlamını doğru biçimde algılayabilmesi için onun farkındalığı geliştirecek yaşam becerilerinin önemi üzerinde durulmaktadır (Yuen ve diğerleri, 2020).

Herhangi bir bireyin yaşam becerilerinin gelişmiş olması onun toplumsal- laşmasını ve sosyalleşmesini hızlandırırken ya da tam tersi düzeyde gelişmemiş olması bireyin toplumsal kabulünü ya da toplumsal aidiyetliğini engellemektedir.